

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

א איחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"ר שמעון יהודה זצ"ל עפשטיין
בן הגה"צ אברהם יעקב (ווירל) זצוקלה"הלע"ר הרב יוסף זצ"ל קולמן
בן הו"מ הרב אהרן דוד זצ"ל

לעילוי נשמת

מרת גיטל ליבא ע"ה בת הרב ירמיה זצ"ל
קליין

עברה את שנות הזעם וסבלה יסורים רבים באריכות ימיה המופלגת,
ותמדת איתנה היתה באמונה ובקבלת דין שמים באהבה
נלב"ע ז' מנחם אב תשפ"ד תנצב"ה

פרשת ואתחנן תשפ"ה גליין
שנה ל"ט תשנ"ח

כתב חידה

בשמן אפרסמון בידי הנער נמשחתי,
וקיימתי את נקמת ה' שאז נצטוויתי.

להשמדת ההבל וגורמיו בתבונה פעלתי,
ולזאת עד דור רביעי בשרתי הובטחתי.

ירא ה' וצדיק הייתי אך מחמת פי נכשלתי,
וכשלא שמרתי על הדם ששפכתי נענשתי.

מ י א נ י ?

רמז: דמות מבין ה'מלכים' או ה'נביאים'!

חילוקא דרבנן

כתב (דברים ג' כ"ז): "ה' אלקים אתה החלול להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים וגאָרץ אשר יעשה כמעשיך וגבולותך". ופירש"י: "אשר מי אל... ולפי פשוטו, אתה החלול להראות את עבדך מלחמת סיוחן ועוד... הראני מלחמת שלושים ואחד מלכים". ומבאר מדבריו, דכיון שהראוהו הקב"ה למשה את מלחמת סיוחן ועוד, לכן ביקש ממנו משה, שיראהו גם את מלחמת ל"א המלכים.

ע"י בפסוק (בראשית ל"ב י"א): "קטנתי מכל החסידים ומכל האֲמָת אשר עשיתי את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ויָשָׁה הִייתִי לְשֵׁנִי מְחֻנָּה", ופירש"י שם: "קטנתי מכל החסידים... נתעטט זכויותי על ידי החסידים והאמת שעשיתי עמי, לכן אני ירא, שמא משבטחני נתלכתי בחטא ויגורו לי להימסר ביד עשו". ומבאר, כי זה עשה הקב"ה חסד עם האדם, אינו סיבה וטעם לכן שיעשה עמו חסד נוספים, דאדרבא, מחמת ריבוי החסידים חיישין טפי שמא יגורו החטא. ומדוע ביקש משה מהקב"ה, דכיון שעשה עמו חסד והוראו לו מלחמת סיוחן ועוד, יעשה עמו חסד נוסף גם בראיית מלחמת שאר המלכים.

וצריך ביאור!!!

מדור זה נתרם לע"נ איסר יעקב בן מנחם מנדל וחנה בנה בת שמאי ז"ל

מענינא דסדרא

"זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ' ח').

היכן בפרשתינו, מצינו מעשה או הנהגה בענין שבת, או שניתן ללמוד על דבר מענייני השבת וכוחה והלכותיה, או על הדרכים והצורות הראויות אל הכנתה?

מדור זה נתרם לזכות חוה בת חיה שרה

המשך: אינו נחשב כ'הפסקת טובה מישראל' אלא רק כ'שינוי טובה מישראל', ועל כן גם בלוחות הראשונות נכתב לשון זה של אריכות ימים.

שונה הדבר לענין הטובה, אשר גם אם אדם זוכה לאריכות ימים בעולם הזה, ואף אם יש לו בהם נחת ופרנסה, אין בה מציאות אמיתית של 'טובה', אשר רק העולם הבא נקרא 'עולם שכולו טוב', וכדבריו המפורסמים של הרמח"ל זיע"א בספרו 'מסילת ישרים' (פ"א ד"ה ותראה): "ותראה באמת שכבר לא יוכל שום בעל שכל להאמין שתכלית בריאת האדם הוא לעצמו בעולם הזה, כי מה הם חיי האדם בעולם הזה, או מי הוא שמחו ושלי ממש בעולם הזה. (תהלים צ' י') ימי שנותינו בהם שרבעים שנה ואם גבולות שנים שנה ורבעם עמל וזון, בכמה מיני צער וחלאים ומכאובים וטרדות, ואחר כל זאת, המות. אחד מני אלף לא ימצא שירדה העולם לו הנאות ושלוה אמיתית. וגם הוא, אילו יגיע למאה שנה כבר עבר ובטל מן העולם".

ומעתה, אילו היה כתוב 'טובה' בלוחות הראשונות, הרי עם שבירתם עלולה היתה הטובה להפסק מישראל, וכיון שכל הטובה אינה אלא לעולם שכולו טוב, ריה עלול להיות מכך אסון נוראי לכל ישראל, שחלילה ימנע מהם כל טובה בעולם שכולו טוב, שכאמור הוא מקום הטובה, ואם בטלה הטובה, היא בטלה ממקומה שהוא בעולם הבא, ולכן לא נכתב לשון טובה בלוחות הראשונות, כדי שחלילה לא תיפסק התורה מישראל גם לאחר שבירת הלוחות.

בהבדל שבין הלוחות הראשונות ללוחות השניות, יש מפרשים (עי' באבע"ז ועוד) הלומדים כי אין ביניהם כלום, אלא שבלוחות השניות שהיו מדברי משה בדבריו אל ישראל, משה הוסיף בדבריו לבארם את מה שגרמז בלוחות הראשונות וכפי שנמסר לו מה' בסנין, ולפי זה מתפרש כי משה בדבריו הללו בלוחות השניות שאמר 'למען יאריך ימים ולמען ייטב לך', לימד כי 'למען יאריך ימים' האמור בלוחות הראשונות, וכשיטת המפרשים הנזכרת, או שבלוחות השניות נכתבו הדברים באופן שנכתבו בפרשנות, וכדעת חז"ל הנוכרת. והתשובה היא שסבר כדעת דברי חז"ל הנזכרים כי נאמר בלוחות השניות מה שנכתב בפרשנות, ונמצא כי הטעם שלא נכתב בהם טוב הוא כדי שלא תפסק הטובה מישראל, ונזכה כולנו לטובה מרובה וישועה קרובה במהרה בימינו, אכ"ר.

נפלאות מתורתך

"כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צֻוְּהָ אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלְמַעַן יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ". דברים ה' ט"ז.

חומש דידן הנקרא בלשון חז"ל 'משנה תורה' (ברכות כ"א ב', מגילה ז' א' ועוד הרבה), אשר בו משה חזר ושנה לישראל את התורה, בכל פרשה שנאמרה בה ישנם שינויים ותוספות על האמור בשאר ארבעת החומשים, וכמעט בכל פרשה שנשנית בה, דרשו בה הלכות רבות, כעין מה שאמרו בסוטה ג' א': "דתנא דבי רבי ישמעאל, כל פרשה שנאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנחדש בה".

בעשרת הדברות' שנאמרו בחומש שמות בפרשת יתרו, וחזר משה ושנאה בפרשה דידן, בהרבה מהדברות ישנם שינויים והוספות רבות, ובמיוחד שנשנו בפרשתנו בדרך ארוכה, וכפי שכבר עמדו בזה בדברות חז"ל ובביאורו המפרשים הקדמונים ואף האחרונים.

ונסנה לעמוד קצת על השינויים האמורים בדברה דידן של 'כיבוד אב ואם', מאשר נאמר ב'דברות הראשונות' בפרשת יתרו, בהם כתוב (שמות כ' י"ב): "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ". ואילו ב'דברות שניות' בפרשה דידן נאמר: "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צֻוְּהָ ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלְמַעַן יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ". וההבדלים והתוספות הם כדלהלן, שבדברות שניות נאמר גם 'כְּאֲשֶׁר צֻוְּהָ ה' אֱלֹהֶיךָ', ואף 'וְלְמַעַן יֵיטֵב לָךְ', כאשר שבע חיות הללו לא נאמרו בלוחות הראשונות, ונתווספו רק בלוחות שניות.

*

איתא בב"ק נ"ד ב': "שאל רבי חנינא בן עזיל את רבי חייא בר אבא, מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב, ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב (גבי כיבוד אב ואם, דכתיב בהן [ו]למען ייטב לך - רש"י). אמר לו, עד שאתה שואלי למה נאמר בהם טוב, שאלני אם נאמר בהן טוב אם לאו, שאיני יודע אם נאמר בהן טוב אם לאו. כלך (תלך) אצל ר' תנחום בר חנילאי, שהיה רגיל אצל ר' יהושע בן לוי, שהיה בקי באגדה. אזל לגביה, אמר ליה, ממנו לא שמעתי, אלא כך אמר לי שמואל בר נחום אחי אמו של רב אחא ברבי חנינא, ואמרי לה אבי אמו של רב אחי ברבי חנינא, הואיל וסופן להשתבר. וכי סופן להשתבר מאי הוי, אמר רב אשי, חס ושלום, פסקה טובה מישראל".

והנה כל הלומד גמרא זו תמה ביותר, כיצד יתכן ורבי חייא בר אבא, מגדולי האמוראים, תלמידו המובהק של ר' יוחנן, אשר היה חוזר בפניו על תלמודו כל שלושים יום, ומדייק מאוד בשמועותיו (ברכות ל"ח ב'), חרם של רב אחי ורב אשי, ורובם של גדולי האמוראים, והוא לא ידע פסוק מפורש, כפי שנראה מדברי תשובתו לרבי חנינא בן עזיל: "שאיני יודע אם נאמר בהן טוב אם לאו". **ועמדו** בשאלה זו רבים מהמפרשים, וכגון הפני יהושע במקום הכותב שם: "הנה כל הקורא שיתוכם על כנה, וכי גברא רבא כר' חייא בר אבא לא היה יודע חלילה מה שהתנוקות של בית רבן יודעים, שלא אמר טוב בדברות ראשונות, ובאחרונות כתיב. ואי משום דלשון טוב ממש לא כתיב (ד-נאמר בהם לשון 'ייטב'), אמאי קאמר שאיני יודע...". וראה שם באריכות בדברי המבאר מיתרא זו על דרך הדרש. וכן עיין בדברי הגר"א ב'ביאורי הגר"א לאגדות', הובא גם ב'ענף יוסף' על ה'עין יעקב' שם, המבאר את דברי הגמ' בדרך נוספת.

וראה עוד בדברי התוס' בב"ב ק"ג א', שכתבו על האמוראים בעקבות גמרא זו: "עעמים שלא היו בקיאין בפסוקים...". וכבר העיר המהרש"ם בהגותו שם, בשם הרחי"א ב'עין זוכר' מערכת א' אות קי"ט, שתמה על כך מדברי רש"י בשמות ל"א י"ח, דתלמיד חכם צריך להיות בקי בעשרים וארבעה ספרים, עיי"ש.

*

בהמשך דברי הגמרא נאמרה תשובתו של ר' תנחום בר חנילאי בשם שמואל בר נחום במענה לשאלת רבי חנינא בן עזיל מדוע לא נאמר 'טוב' בלוחות ראשונות, והיות דידע ה' כי הלוחות הראשונות סופן להשתבר, לכן לא כתב בהם 'טוב' כדי שלא תפסק טובה מישראל. ולכאורה הדברים צריכים ביאור והנה, כי אם כל מה שנאמר בלוחות הראשונות סופו להפסק מחמת שבידתם, מדוע אם כן נאמר בהם 'למען יאריך ימים', וכי חלילה בעקבות שבירת הלוחות פסקה אריכות ימים מישראל. ואם אכן בעקבות השבירה אירע, כי לכאורה היה ראוי להשמיט גם תיבות אלו מלוחות ראשונות כדי שלא להפסיק מישראל טובה זו.

ואכן התשובה הברורה היא, כי המשמעות של 'אריכות ימים', לא תתכן על חיי העולם הזה, וכפי שאמר דוד המלך ע"ה בספר תהלים (קמ"ד ז'): "אֲדָבָה לִקְבֹּל דָּמָה קִיּוֹ כְּצֹל עוֹבֵר", וההגדרה של כל בני האדם הוא כפי שהולכים מיתיה, דכתיב (שם ע"ט י"א): "...בְּנֵי תְמוּנָה", וכבר איתא בקידושין ל"ב ט': "בכיבוד אב ואם כתיב למען יאריך ימים ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב (דברים כ"ב ז'), למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה. אלא, למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, ולמען יאריך ימים לעולם שכולו ארוך".

אמנם כאשר זכו ישראל לקבל את התורה, באותה שעה 'פסקה זוהמת', אותה זוהמה שירשו כל העולם מחוה שהטיל בה הנחש, כדאיתא בשבת קמ"ו א' ועוד הרבה, וממילא לא היה בכלל החטא להעניש במיתם, שנפלטו מעטיו של נחש, ופסקה שליטת מלאך המות עליהם, אלא עתידים היו להיות ימים רבים, וכדאיתא בע"ז ה' א', וכל עוד שהיו ממשיכים להיות נקיים מהחטא, היו גם ממשיכים לחיות, כך שהצדיקים שבהם היו זוכים לאריכות ימים מופלגת בעולם הזה. אך כאשר לאחר ארבעים יום חטאו בעגל, באותה שעה חזרה זוהמתו ושבו וכללו בגזירה הקדומה של מיתה, ונמסרו תחת מלאך המות, והתוצאה היא שהאריכות ימים המובטחת להם אינה אלא לעולם שכולו טוב.

נמצא כי באותה תקופה נעלה של הארבעים יום הראשונים בהם עלה משה למדור לקבל התורה, בזמן שבין מתן תורה ועד ליירידת משה מההר, כאשר ראה את המחולות ושבר הלוחות, בכל אותה תקופה מיוחדת של 'לוחות ראשונות' היו ישראל בדרגה מיוחדת בה המשמעות של 'אריכות ימים' היתה על העולם הזה, שהעושה מצווה יזכה בזכותה להאריך ימים הרבה, בהם יזכה להרבות במצוות. אך לאחר שכשלו ישראל בעגל וחזרה זוהמתו, בעקבות חזרת גזירת המיתה עליהם, ב'לוחות השניות' השתנתה המשמעות של 'אריכות ימים' אשר אינה אלא 'לעולם שכולו טוב'.

ולפי זה עולה, כי כאשר משה שבר את הלוחות, בשבירתם נפסקה הטובה מישראל של אריכות ימים בעולם הזה, כי תמורתה הועברה טובה זו לאריכות ימים לעולם שכולו טוב, ושינוי זה